

ความจริงที่ถูกเลือก ประวัติศาสตร์ที่กลุ่มชาติพันธุ์ ไม่อยากเล่า

พิพัฒน์ กระแจะจันทร์

ภาควิชาประวัติศาสตร์
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

จะมีสักกี่คนที่ยอมรับความจริงในอดีต ถ้าอดีตผ่านเลย
ไปแล้วโดยไม่มีผลกระทบต่อก็คงเป็นเรื่องง่ายที่จะนำเรื่องใน
อดีตมาพูดคุยกันเพื่อใช้เป็นบทเรียนตั้งคำถามที่นักประวัติศาสตร์
มักพูดอยู่เสมอ แต่ถ้าอดีตยังไม่ตายสนิท และยังคงเกี่ยวข้องกับ
ผู้เล่าเรื่อง อีกทั้งสามารถส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของ
คนในชุมชนได้ และระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน
เดียวกันและต่างหมู่บ้าน อดีตจึงอาจกลายเป็นเรื่องต้องห้ามหรือ
ไม่ควรพูดถึง

บทความนี้เป็นการบอกเล่าประสบการณ์ภาคสนามที่ได้
จากโครงการศึกษาและฟื้นฟูประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ละแวกและ
มอญ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการ
วิจัย และสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัย
มหิดล โดยเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์บอกเล่าของกลุ่ม

ชาติพันธุ์ 4 กลุ่ม 4 หมู่บ้าน ได้แก่ ชาวมอญที่บ้านหนองตู อำเภอบางซาง จังหวัดลำพูน, ชาวจีนฮกเกี้ยนที่บ้านไร่ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา, ชาวเลอเวี๊ยะที่บ้านป่าแป๋ อำเภอสระเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน, และสุดท้ายชาวลาเว้ที่บ้านเมืองเกะ อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่ โดยโครงการนี้มีเป้าหมายเพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อนำความรู้ทางวิชาการที่ได้กลับคืนสู่ชุมชนในรูปแบบของการจัดระบบความรู้ทางประวัติศาสตร์และคืนความรู้ให้กับชุมชนในรูปแบบของสื่อประเภทต่างๆ เช่น โปสเตอร์และนิทรรศการติดตั้งในหมู่บ้าน เป็นต้น อีกทั้งยังต้องการเชื่อมโยงความรู้ทางประวัติศาสตร์เข้ากับภาษาศาสตร์อีกด้วย

จากการศึกษาประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์แต่ละหมู่บ้าน ทำให้พบว่ามี “อดีต” หรือ “ประวัติศาสตร์” หลายเรื่องของกลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มที่เป็นเรื่องที่เราไม่เคยรู้มาก่อน เพราะอาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ นอกจากนี้แล้ว ยังพบกระบวนการเลือกความจริงในอดีตเพื่อนำเสนอต่อสังคมภายนอกอีกด้วย ดังนั้น บทความนั้นนอกเหนือจากการบอกเล่าประสบการณ์การศึกษาและเขียนประวัติศาสตร์ที่ต้องทำงานร่วมกันกับชาวบ้านแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์อย่างใกล้ชิดแล้ว ยังจะเป็นการวิเคราะห์ถึงสาเหตุและระบบคิดของกลุ่มชาติพันธุ์ในการจัดการกับอดีตของตัวเอง และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่พวกเขาต้องมีปฏิสัมพันธ์กันทั้งทางตรงและทางอ้อมอีกด้วย

ต้นกำเนิดที่ถูกเลือก

ต้นกำเนิดประวัติความเป็นมาของชาวมอญบ้านหนองตูเป็นเรื่องที่มีการถกเถียงกันมานาน ถ้าหากพิจารณาด้วยการหาความจริงเราอาจจะไม่สามารถค้นหาได้โดยง่าย เพราะหลักฐานไม่พอ แต่ถ้าเปลี่ยนมาเป็นการทำความเข้าใจถึงการอธิบายถึงต้นกำเนิดที่ชาวบ้านเลือกที่จะเล่าและเลือกที่จะเชื่อ คงช่วยให้เข้าใจประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์มากขึ้น

ชาวมอญที่บ้านหนองตูส่วนใหญ่มีเรื่องเล่าสืบกันมาว่า พวกตนสืบเชื้อสายจากชาวมอญที่ตามขบวนเสด็จของพระนางจามเทวีมาจากเมืองละโว้ (ลพบุรี) ในตอนนั้นมีชาวมอญที่ตามเสด็จพระนางจามเทวีมาเป็นจำนวนมากมาย และยังมีร่องรอยหลักฐานจากโบราณสถานที่ก่อด้วยอิฐทั้งในเขตบ้านหนองตูและตัวเมืองหริภุญชัย (อำเภอ ลี้ห์แสน, สัมภาษณ์)

แต่เรื่องนี้ก็ตรงกับข้ามอยู่บ้างกับในบันทึกของสมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ที่ทรงสัมภาษณ์ชาวบ้านหนองตูเมื่อ พ.ศ. 2464 เมื่อคราวเสด็จผ่านหมู่บ้าน พระองค์ได้บันทึกไว้ว่า

“ได้ออกเรือแวะที่บ้านหนองคู เป็นบ้านมอญ ได้ความว่าอพยพขึ้นมาจากทางใต้ ได้สัก 3 ชั่วคน เดี่ยวนี้มีมอญประมาณ 120 คน มีวัดโบราณ 2 วัด วัดตอน เรียกว่า วัดเดิม มีพระเจดีย์ก่ออิฐฐานสี่มุม พระเจดีย์กลมลายปั้นงาม ทำนอง จะเป็นวัดหลวง อีกวัดอยู่ริมแม่น้ำเป็นวัดเกาะปฏิสังขรณ์ใหม่... บ้านหนองคูมี นิทานเล่ากันว่าเป็นบ้านเศรษฐี ซึ่งเป็นบิดาของนางจามเทวี เดิมจะยกนางจาม เทวีให้แก่บุตรเศรษฐีบ้านหนองเหวียงแต่ที่หลังกลับคำ เพราะเห็นบุตรเศรษฐี บ้านหนองเหวียงรูปชั่ว บิดาทิ้งสองฝ่ายจึงวิวาทกัน...พระอินทร์จึงให้พระ วิสุกรรมมารับนางไปถวายพระฤๅษีวาสุเทพ พระฤๅษีชูปนางให้งามยิ่งขึ้น แล้ว ส่งไปถวายเป็นธิดาเจ้ากรุงละโว้” (สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์ 2543)

ข้อมูลที่น่าสนใจจากบันทึกของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ คือ ชาวมอญบ้าน หนองคูมาจากทางใต้ และเรื่องของพระนางจามเทวีเป็นนิทานที่เล่ากันอยู่ในชุมชนมาแล้วร่วม 100 ปี

นอกจากนี้ ยังพบอีกว่ามีชาวบ้านบางคน เช่น นางธาดู ศิริสุภา กล่าวว่าได้เล่าสืบกัน มาว่า “ชาวมอญบ้านหนองคูอพยพมาจากเมืองหงสาวดี” ประเทศพม่าในปัจจุบัน ไม่ได้สืบเชื้อสาย มาจากพระนางจามเทวี (ธาดู ศิริสุภา, สัมภาษณ์)

อนึ่ง ในรายการพันแสงรุ่ง ออกอากาศวันอาทิตย์ที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2552 สถานี โทรทัศน์ทีวีไทย ได้มีการสัมภาษณ์ ดร. เพ็ญสุภา สุขคตะ ใจอินทร์ นักวิชาการทางด้าน ประวัติศาสตร์ศิลปะและโบราณคดี ซึ่งได้ให้ความเห็นว่าชาวมอญบ้านหนองคูน่าจะอพยพมาเมื่อ สมัยรัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ อันเป็นเหตุผลมาจากสงคราม นับเป็นความคิดเห็นใหม่ที่ ชาวบ้านเพิ่งรับทราบ

ข้อมูลเกี่ยวกับที่มาของชาวมอญบ้านหนองคูข้างต้นทั้งหมด ผู้เขียนได้นำเสนอในที่ ประชุมการพัฒนาโครงสร้างประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ผู้เขียนจัดขึ้นที่วัดหนองคู เมื่อวันที่ 27 เมษายน พ.ศ. 2556 ผลจากการประชุม ผู้นำชาวบ้านได้วิเคราะห์ว่า ชาวมอญบ้านหนองคูไม่น่า จะมาจากเมืองหงสาวดี ที่มีคนเชื่ออย่างนั้นเพราะบรรพบุรุษของเขาบางคนเคยไปบวชเรียนที่ เมืองหงสาวดีมา ทำให้ในนามสกุลมีการใช้คำว่า “หงสา” อยู่ด้วยเช่น นามสกุล “โพธิหงสา” “ญาณหงสา” จนอาจนำไปสู่ความเข้าใจผิดว่าชาวบ้านหนองคูอพยพมาจากหงสาวดี

ส่วนประเด็นที่ว่าอพยพมาจาก “ทางใต้” ก็ค่อนข้างเป็นข้อถกเถียง เพราะความหมาย ของคำว่า “ทางใต้” นั้นกว้าง อาจเป็นไปได้ทั้งลพบุรี ราชบุรี กาญจนบุรี หรือที่อื่นๆ ดังนั้น จึง ไม่มีความชัดเจนมากพอ

ส่วนข้อสันนิษฐานของ ดร. เพ็ญสุภา นั้นคนในชุมชนไม่ยอมรับโดยสิ้นเชิง เพราะไม่มีหลักฐานใดๆ จากภายในชุมชนเอง (อำพล เลห์แสน; ปิยวดี เลห์แสน, สัมภาษณ์) อนึ่งเข้าใจว่าข้อสันนิษฐานของ ดร. เพ็ญสุภา นั้นได้มาจากการอ่านพงศาวดารและประวัติศาสตร์เกี่ยวมอญสมัยต้นรัตนโกสินทร์ที่มีการระบุว่ามอญอพยพเข้ามาทางจังหวัดตากในช่วงสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย¹

ในท้ายที่สุดผู้นำหมู่บ้านเห็นพ้องกันว่า ถ้าอธิบายว่าชาวมอญบ้านหนองคูและรวมถึงบ้านบ่อควายที่เคยเป็นหมู่บ้านเดียวกันมาก่อนด้วยนั้น ชาวมอญทั้งหมดเป็นกลุ่มคนที่สืบเชื้อสายมาจากชาวมอญตั้งแต่ในสมัยพระนางจามเทวี เพราะถือว่ามีหลักฐานประเภทเอกสารตำนานทางล้านนาอธิบายว่ามีชาวมอญอพยพขึ้นมาในช่วงเวลานั้น อีกทั้งในเขตหมู่บ้านยังมีตำนาน/นิทานท้องถิ่นที่ว่าด้วยบ้านเกิดของพระนางจามเทวีและโบราณสถานรองรับ

อนึ่ง มีนักวิชาการที่พยายามจะอธิบายเชื่อมโยงถึงความสัมพันธ์ระหว่างชาวมอญบ้านหนองคูด้วยการใช้หลักฐานบางอย่าง เช่น “พิธีลอยหะมด” คือพิธีการลอยเรือหรือกระทงของชาวบ้านหนองคู ซึ่งคล้ายกับเนื้อความตอนที่ปรากฏในตำนานมูลศาสนาที่เล่าว่า “ครั้นถึงฤดูข้าวใหม่เขาก็เอาข้าวใหม่ใส่แพล่องลงไปหาปู่ย่าเขา (ที่เมืองสุพรรณนคร) ทุกปีๆ นั้นแล” (กรมศิลปากร 2518, 156) แล้วตีความไปว่าพิธีลอยหะมดเป็นร่องรอยของมอญบ้านหนองคูที่สัมพันธ์กับมอญในสมัยทริภุญชัย (เพ็ญสุภา สุขคตะ 2553) ความจริงแล้วพิธีลอยหะมดเป็นพิธีที่ชาวบ้านหนองคูทำขึ้นเพื่อระลึกถึงพระโสณะและพระอูตตระทุกปีในวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 11 (จันทร์ เขียวพันธ์, สัมภาษณ์) คงอาจเกิดจากความผิดพลาดบางประการในขั้นตอนการเก็บข้อมูลแต่ถึงอย่างไรก็เป็นการตีความข้ามความหมายและไม่มีร่องรอยความต่อเนื่องทางวัฒนธรรมมากพอ

ถ้าวิเคราะห์กันในแง่ของภาษาศาสตร์แล้ว ภาษามอญที่บ้านหนองคูเป็นภาษามอญสมัยใหม่ (Modern Mon language) ไม่ได้เป็นภาษามอญโบราณ (Ancient Mon) ตัวอย่างเช่น คำว่ากินข้าวใช้คำว่า “เจียะ-เปิง” แต่ถ้าเป็นภาษามอญโบราณเช่น ภาษาญฮักกู จะใช้คำว่า “จา-โปง” หรือการนับตัวเลขเช่น หนึ่ง ภาษามอญบ้านหนองคูใช้คำว่า “มัว” แต่ภาษาญฮักกูใช้คำว่า “มวย” เป็นต้น นอกจากนี้แล้วก็น่าสังเกตด้วยว่าชาวมอญบ้านหนองคูไม่มีความทรงจำ

¹ อาจลองดูในหนังสือเรื่อง สิทธิชุมชนท้องถิ่นมอญ: กรณีการสร้างท่อก๊าซที่มีผลกระทบต่อชุมชนมอญพื้นเมืองและชุมชนมอญอพยพที่อำเภอสังขละบุรี โดย ชลธิรา สัตยาวัดหนา และคณะ, 2547: 62-63.

เกี่ยวกับประวัติศาสตร์สมัยล้านนาและต้นรัตนโกสินทร์/ต้นตระกูลเจ้าเจ็ดตนอีกด้วย ดังนั้น ชาวมอญบ้านหนองดู่จึงน่าจะเป็นชาวมอญที่มีที่มาที่ไปจากพื้นที่อื่นและอาจไม่ได้สืบมาตั้งแต่สมัย ตรีภูกุญชัย

อย่างไรก็ตาม คำถามที่น่าคิดคือ ทำไมชาวบ้านหนองดู่จึงไม่ยอมรับต่อข้อถกเถียงทางประวัติศาสตร์ และเลือกเฉพาะประวัติศาสตร์ในสมัยพระนางจามเทวีเท่านั้น ผู้เขียนไม่แน่ใจนัก กล่าวคือ ในประเด็นนี้ถ้าพิจารณาจากบริบทของเมืองลำพูนแล้วจะพบว่า เป็นจังหวัดที่มีชาวยอง เป็นประชากรส่วนใหญ่ ทำให้ที่ผ่านมามีประวัติศาสตร์และตัวตนของเมืองลำพูนสัมพันธ์กับชาวยอง ในขณะที่ชาวมอญเป็นเพียงคนกลุ่มเล็กๆ คือทั้งจังหวัดมีอยู่เพียง 2 หมู่บ้านเท่านั้นคือ บ้านหนองดู่ และบ่อควา จนแทบไม่มีพื้นที่ยื่นในประวัติศาสตร์ ดังนั้น เมื่อมีการสร้างอนุสาวรีย์พระนางจามเทวีกลางเมืองลำพูนเสร็จเมื่อวันที่ 2 เดือนตุลาคม พ.ศ. 2525 นั้น ชาวมอญบ้านหนองดู่ได้เริ่มมีบทบาทในพื้นที่ทางประวัติศาสตร์อย่างชัดเจน เพราะต้องมีพิธีบวงสรวงอนุสาวรีย์ มีการอ่านคำสวดดีพระนางจามเทวีเป็นภาษามอญ และยังมีกรำมอญอีกด้วย นอกจากนี้ ผู้นำชาวบ้านที่เชิญมาประชุมและให้ข้อมูลยังสัมพันธ์กับระบบราชการเป็นพิเศษด้วย ซึ่งประวัติศาสตร์ที่มีความเก่าแก่และสัมพันธ์กับราชการนี้เองยังช่วยเสริมให้เกิดความรู้สึกภูมิใจและเป็นส่วนหนึ่งของอำนาจรัฐอีกด้วย

ด้วยเหตุนี้เองอาจเป็นเหตุผลที่ทำให้ในพื้นที่ของการนำเสนอประวัติศาสตร์ที่เป็นต้นกำเนิดของชาวมอญบ้านหนองดู่-บ่อควาจึงให้ความสำคัญต่อเรื่องของพระนางจามเทวีมากที่สุด จนหลอมรวมไปเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ความเป็นมอญของชาวบ้านหนองดู่ในที่สุด

ประวัติศาสตร์คือการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชน

บ้านป่าแป๋เป็นหมู่บ้านชาวเลอเวีอะ² ในปัจจุบัน รอบหมู่บ้านป่าแป๋เป็นหมู่บ้านของ “ชาวกะเหรี่ยง” ซึ่งปกติแล้วถ้าชาวบ้านป่าแป๋เจอกับคนภายนอกหรือกะเหรี่ยงมักจะเรียกว่า “พี่น้องปกากญอ” อยู่เสมอ เพราะถือเป็นการให้เกียรติกัน ทั้งนี้เข้าใจได้ง่ายเพราะทั้งสองกลุ่มชาติพันธุ์ต่างมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ฟังพาอาศัยกัน ชาวปกากญอบางคนมีการแต่งงานกับ

---

² คนเมืองมักเรียกชาวเลอเวีอะว่า “ลัวะ” ในสมัยหลังนักวิชาการได้เรียกว่า “ละเวีอะ” เพื่อให้ใกล้เคียงกับเสียงที่ชาวเลอเวีอะเรียกตนเอง แต่ปัจจุบันชาวบ้านจะเขียนว่า “เลอเวีอะ” เพราะใกล้เคียงกับเสียงที่เรียกตนเอง โดยคำหน้าออกเสียงสั้น ซึ่งทำให้ฟังเพี้ยนกัน.

ชาวเลอเวี้อะอยู่บ้าง แต่ก็ถือว่ามีอยู่น้อยมาก เพราะโดยมากนิยมแต่งงานในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันมากกว่า อย่างไรก็ตาม ใดๆก็ดี ด้วยการอยู่ใกล้ชิดกัน การรักษาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มจึงนับว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างมาก

ในประวัติศาสตร์บอกเล่าของชาวเลอเวี้อะนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างชาวเลอเวี้อะกับปกาญอมีมานานมาก แต่อยู่ในสถานะที่ด้อยกว่า ดังเห็นได้จากในเรื่องเล่า นิทาน และตำนานของชาวเลอเวี้อะ ซึ่งมักสะท้อนให้เห็นว่าชาวปกาญอเป็นกลุ่มคนที่มาอยู่อาศัยทีหลัง และยังอยู่ภายใต้อำนาจของชาวเลอเวี้อะ ดังคำพูดของเลอเวี้อะที่พูดว่า “ลัวะลูกอ้าย ไตลูกกลาง ยางลูกหล้า” นอกจากนี้ ยังมีเรื่องเล่าด้วยว่าชาวลัวะได้รับมอบหมายจากเมืองเชียงใหม่ให้เก็บส่วยจากชาวปกาญอ โดยมีคำพูดว่า “โกวออะกะตี” แปลว่า “ตวงข้าวของกะเหรี่ยง” ซึ่งการเก็บส่วยจะใช้วิธีการตวงข้าวจากยุงข้าวของชาวกะเหรี่ยงจำนวน 40 ลิตร (บือ ขจรศักดิ์ศรี; เอื้อง เครือชุย, สัมภาษณ์)

ถึงเรื่องนี้มีความน่าสนใจในทางประวัติศาสตร์ ทั้งในเรื่องของการเคลื่อนย้ายเข้ามาของกลุ่มชนต่างๆ เรื่องอำนาจทางการเมืองของเมืองเชียงใหม่ในเขตแม่ฮ่องสอน (เมืองขุนยวม) และระบบการควบคุมกลุ่มชาติพันธุ์ของเชียงใหม่ แต่เรื่องราวทั้งสองประเด็นข้างต้นกลับกลายเป็นเรื่องที่ชุมชนไม่ยอมให้เขียนเล่าเผยแพร่ในโปสเตอร์ที่จะติดในชุมชน โดยให้เหตุผลว่า “เดี๋ยวชาวปกาญอมาอ่านแล้วจะไม่ชอบ ถึงจะเป็นเรื่องที่เคยเกิดขึ้นมานานแล้ว” เพราะจะเป็นการตอกย้ำฐานะทางสังคมของชาวปกาญอให้ลดลง (บือ ขจรศักดิ์ศรี, สัมภาษณ์)

นอกจากประเด็นข้างต้นแล้ว เนื่องจากหมู่บ้านป่าแป๋มีคนอยู่ด้วยกันมากถึง 4 ตระกูลหรือ หมู่บ้าน (ยวง)³ คือ ตระกูลยวงจ้ออ ตระกูลยวงแป ตระกูลยวงเพญ และตระกูลยวงโฆง โดยถือกันว่าตระกูลยวงจ้ออเป็นเจ้าของหมู่บ้าน เพราะอยู่มาก่อน ส่วนตระกูลยวงแปเป็นตระกูลสะมังที่มาอยู่ที่บ้านยวงจ้ออ ทั้งนี้เพื่อช่วยให้ตระกูลยวงจ้ออไม่เป็นที่ “ลิงเป็นค่างในป่า” ตามคำทำนายของหมอมผี ซึ่งสะมังต้นตระกูลที่มาอยู่คนแรกตามคำเชิญของตระกูลยวงจ้ออ น่าจะมีชื่อว่า สะมังเท (ขุนเท) ต่อมาตระกูลยวงเพญได้เข้ามาอยู่อาศัยตามมา ส่วนตระกูลยวงโฆง

³ ระบบการนับตระกูลของชาวเลอเวี้อะมีลักษณะทับซ้อนกันระหว่างสายตระกูลกับหมู่บ้าน ทั้งนี้เป็นเพราะมีตำนานเล่าว่าชาวเลอเวี้อะ/ลัวะ เมื่อแพ้สงครามกับพญามังราย ได้อพยพหนีกันเป็นกลุ่มๆ แล้วไปตั้งหมู่บ้านยังที่ต่างๆ ในเขตแม่ฮ่องสอน-เชียงใหม่ ทำให้ระบบสายตระกูลพัฒนาขึ้นจากพื้นฐานของความเป็นหมู่บ้าน ซึ่งเรียกว่า “ยวง” หรือ “หยวง” (จันทร์บุรณ์ สุทธิ และคณะ 2532).

อพยพมาที่หลังสุด คนรุ่นเก่าๆ รับรู้ว่าคุณานะของยวงโฆงเป็นลักษณะของผู้มาขออยู่อาศัย ในสมัยก่อนเด็กๆ ตระกูลยวงจาอ้อมักล้อเลียนตระกูลยวงโฆงว่า “พวกมาขออาศัย” เด็กตระกูลยวงโฆงจะโกรธมาก แต่ปัจจุบันไม่ล้อกันแล้ว และพยายามจะลืมเรื่องพวกนี้ไป

ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสาเหตุการมาตั้งรกรากของตระกูลต่างๆ ข้างต้นผู้วิจัยไม่สามารถเขียนอย่างตรงไปตรงมาได้ เพราะชาวบ้านรู้สึกว่าจะทำให้เกิดความรู้สึกที่ไม่ดีต่อกัน ดังนั้นในขั้นตอนของการเขียนจึงอธิบายว่า “นับจากขุนเทมาปกครองบ้านยวงจาอ้อ ญาติพี่น้องทางบ้านยวงแปก็ได้ตามขุนเทมาอาศัยอยู่ด้วย และด้วยความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่บ้านยวงจาอ้อทำให้พี่น้องทางบ้านยวงเพญ และยวงโฆงมาตั้งหลักแหล่งทำมาหากินด้วย สืบต่อกันมาด้วยความสุข” (บือ ขจรศักดิ์ศรี; จันท์ เครือชุย, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้แล้ว ในโครงการฯ ยังมีเป้าหมายจัดทำหนังสือประวัติศาสตร์ของหมู่บ้านด้วย ดังนั้นในเมื่อเรื่องต่างๆ ข้างต้นไม่สามารถเขียนลงไปได้ ผู้เขียนจึงได้แยกเขียนลงเฉพาะในรายงานวิจัยที่ส่งให้กับ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย เท่านั้น ซึ่งในความเห็นของอดีตผู้นำชุมชนคือนายบือ ขจรศักดิ์ศรี มองว่าถึงเรื่องนี้ถึงจะเป็นเหตุการณ์จริงทางประวัติศาสตร์ที่พวกผู้ใหญ่รับรู้กันอยู่แล้วก็ตาม แต่คิดว่าคนระหว่างหมู่บ้านคือระหว่างชาวเลอเวือะกับชาวปกาญอคงรู้สึกไม่ดีถ้าจะเผยแพร่ในหมู่บ้าน ถึงอย่างนั้นก็อยากให้บันทึกเรื่องนี้เก็บไว้ เผื่อคนรุ่นลูกรุ่นหลานที่สนใจก็จะได้รับประโยชน์ไป และในอนาคตคนคงจะยอมรับความจริงทางประวัติศาสตร์ได้มากขึ้น

เรื่องต่างๆ ข้างต้นนี้นักประวัติศาสตร์บางท่านอาจมองว่าควรให้ชาวบ้านยอมรับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ แต่ความจริงของนักประวัติศาสตร์นั้นมีความแตกต่างไปจากของชาวบ้านที่ต้องอยู่กับความจริงทางประวัติศาสตร์อย่างมาก เพราะนักประวัติศาสตร์เป็นเพียงคนนอกที่ไม่ได้รับส่วนได้ส่วนเสียจากความจริงนั้น ดังนั้น อดีตหรือประวัติศาสตร์ที่บอกเล่าในชุมชนจึงไม่ได้เป็นเพียงเรื่องในอดีตที่ผ่านเลยไปแล้ว แต่มันยังสัมพันธ์กับการจัดความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ และคนในชุมชนอีกด้วย

เมื่อคนต่างกลุ่มต้องอยู่หมู่บ้านเดียวกัน

หัวข้อนี้เกี่ยวข้องกับชาวญ้อฮูร์ ซึ่งเป็นชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่ค่อยคุ้นหูกันนัก ดังนั้น ก่อนอื่นขอให้ข้อมูลเบื้องต้นสำหรับในหัวข้อนี้เสียก่อน ชาวญ้อฮูร์เป็นกลุ่มคนที่พูดภาษามอญโบราณอาศัยอยู่มากในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ เพชรบูรณ์ และนครราชสีมา หรือแนวเขตเทือกเขาที่เป็นรอยต่อระหว่างภาคกลางกับภาคอีสาน เจอรันด์ ดิฟฟลอร์ธ (Gérard Diffloth) นักภาษาศาสตร์

ผู้เชี่ยวชาญภาษาตระกูลออสโตร-เอเชียติก (Austro-Asiatic language) หรือมอญ-เขมร ได้วิเคราะห์ว่าภาษาญฮูร์มีความใกล้เคียงกับภาษามอญโบราณในสมัยทวารวดี (Diffloth 1984) ทำให้นักประวัติศาสตร์และนักภาษาศาสตร์ในไทยนำไปอธิบายว่าชาวญฮูร์คือผู้สืบเชื้อสายมาจากคนในสมัยทวารวดี ซึ่งเป็นรัฐโบราณเมื่อพุทธศตวรรษที่ 12 - 17

ก่อนหน้า พ.ศ. 2500 หมู่บ้านไร่ที่อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ มีเฉพาะชาวญฮูร์อาศัยอยู่เท่านั้น ชาวบ้านดำรงชีพด้วยวิถีการเกษตรแบบดั้งเดิมและล่าสัตว์เก็บของป่า แต่หลังจาก พ.ศ. 2500 เป็นต้นมาด้วยแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ทำให้ชาวไทยอีสาน (ลาว) จากยโสธร ร้อยเอ็ด อุบลราชธานี และคนไทยโคราช เดินทางเข้ามาอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน ชาวไทยอีสานบางส่วนได้แต่งงานกับชาวญฮูร์ ดองกันเป็นเครือญาติ บ้างก็มีการ “ผูกเสี่ยว” ถือเป็นพี่น้องกันก็มี ดังนั้นการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ในหมู่บ้านเดียวกันจึงนับเป็นเรื่องที่ต้องระมัดระวังอย่างมาก

ชาวญฮูร์ที่บ้านไร่ มีตำนานที่เล่าสืบกันมาว่า “ชาวญฮูร์เคยไปช่วยรบกับยาโมเพื่อขับไล่คนลาว โดยเอาน้ำกลอยไปผสมกับเหล้า ทำให้ทหารลาวเมา จนต่อสู้อไม่ได้” (สวิทย์ วงษ์ศรี, สัมภาษณ์) เรื่องนี้ควรตรงกับเหตุการณ์ใน พ.ศ. 2369 ที่เจ้าอนุวงศ์ขัตติยลาวเวียงจันทน์ยกกองทัพมากวาดต้อนคนในเขตนครราชสีมา ผู้วิจัยไม่แน่ใจนักว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องที่เล่าสืบกันมาจริงหรือแต่งขึ้นภายหลังเมื่อมีคนไทยอีสานเข้ามาอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน แต่นั่นคงไม่ใช่ประเด็นที่จะพิสูจน์ความจริงได้ง่ายๆ เพราะไม่พบเอกสารท้องถิ่นที่พูดถึงชาวญฮูร์หรือกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ มาช่วยยาโม (ท้าวสุรนารี) เลย

จากตำนานข้างต้น เจ้าอนุวงศ์ถือเป็นตัวแทนของคนลาว ในขณะที่ยาโมถือเป็นตัวแทนของคนไทย ดังนั้น ชาวญฮูร์จึงต้องแสดงท่าทีในการรักษาความสัมพันธ์ทั้งกับคนลาวและคนไทย ดังนั้น ถึงเรื่องยาโมจะเป็นเรื่องที่เคยเกิดขึ้นจริงและรับรู้กันอยู่ในกลุ่มของผู้ใหญ่ชาวญฮูร์ แต่ในกลุ่มของทีมิวิจัยชาวบ้านที่เป็นชาวญฮูร์ ซึ่งได้ร่วมกันเขียนประวัติของหมู่บ้านได้มีความเห็นเป็นเสียงเดียวกันว่า ไม่อยากให้กล่าวถึงเรื่องยาโมในโปสเตอร์ที่ติดตั้งในหมู่บ้าน และหนังสือประวัติหมู่บ้าน เพราะเกรงว่าคนลาว คนไทย และคนญฮูร์จะมองหน้ากันไม่ติด และเด็กอาจนำไปล้อเป็นปมกัน

นอกจากเรื่องข้างต้นแล้ว มีตำนานเรื่องหนึ่งที่น่าสนใจคือเรื่องชาวญฮูร์เคยแย่งปราสาทกับชาวเขมร ซึ่งเป็นเรื่องที่มีการเล่าสืบทอดกันมาเช่นกัน นายสวิทย์ วงษ์ศรี ได้เล่าให้ฟังว่า “นานมาแล้ว ชาวญฮูร์เคยทำสงครามแย่งปราสาทกับชาวเขมร แต่แพ้จึงต้องหนีมาอยู่บนภูเขา” ตำนานเรื่องนี้เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ชาวบ้านเลือกที่จะไม่นำลงเผยแพร่ในสื่อโปสเตอร์หรือสื่อ

อื่นๆ แต่ถ้าต้องเผยแพร่เพราะมีความสำคัญขอให้เล่าใหม่ ซึ่งในขั้นตอนหนึ่งของการทำงาน ผู้วิจัยได้ให้นายสวิทย์ วงษ์ศรี เล่านิทานเรื่องนี้เป็นภาษาฮกเกอร์และภาษาไทยควบคู่กัน โดยอรรถวิธื้อ เนื้อหาที่ชาวฮกเกอร์เล่าได้เปลี่ยนเป็น “ครั้งหนึ่งนานมาแล้ว ชาวฮกเกอร์ใจดีได้ยกปราสาทให้กับชาวเขมร แล้วจึงอพยพขึ้นมาอยู่บนภูเขา” สาเหตุที่นายสวิทย์ เล่าเช่นนั้น เพราะมองว่า “ไม่ต้องการให้คนฮกเกอร์ คนไทย และคนเขมรต้องบาดหมางกัน เหมือนที่คนไทยบาดหมางกับคนเขมรจากกรณีปราสาทพระวิหาร” (สวิทย์ วงษ์ศรี, สัมภาษณ์)

อาจกล่าวได้ว่า ในพื้นที่ของหมู่บ้านที่คนต่างชาติพันธุ์มีความสัมพันธ์ในระดับเครือญาติและเพื่อน ทำให้ชาวบ้านให้ความสำคัญอย่างมากต่อความรู้สึกของคนต่างกลุ่ม เพราะเรื่องผิดใจกันนิดหน่อยก็อาจทำให้อยู่อาศัยร่วมกันแบบมองหน้ากันไม่ได้ แต่ในระดับความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มที่อยู่ห่างออกไปมากก็ใช้วิธีการปรับเปลี่ยนเรื่องเล่า ซึ่งคงความหมายเฉพาะบางส่วนเอาไว้

ความจริงคือบทเรียนสอนใจ

กรณีสุดท้ายเป็นประวัติศาสตร์ของชาวลัวะ บ้านเมืองกะ ชาวลัวะมักมีตำนานขุนหลวงวิลังคะรบกับพระนางจามเทวี ตำนานเรื่องนี้ในเวอร์ชัน (สำนวน) ของบ้านเมืองกะเล่าว่า ถึงขุนหลวงวิลังคะจะแพ้พระนางจามเทวี เพราะถูกทำลายอาคมด้วยเลือดประจำเดือนของพระนางจามเทวี และเอาใบพลูที่ “จีหี” (นวล ดอยคำ, สัมภาษณ์) ให้ขุนหลวงวิลังคะกิน แต่ก็ไม่ยอมเล่าเรื่องนี้ในพื้นที่สาธารณะเท่าไรนัก เพราะคนลัวะอาจรู้สึกไม่ดี แต่ก็มองด้วยว่าตำนานนี้ก็เป็นความจริงที่เกิดขึ้นในอดีต จะหลีกเลี่ยงก็เป็นเรื่องยากเหมือนกัน (ไพศาล ไทยใหม่; ชัชวาล ใหม่เพย, สัมภาษณ์) ดังนั้น อาจบันทึกไว้เฉพาะในรายงานเท่านั้น และดูเหมือนชาวบ้านเองก็หลีกเลี่ยงที่จะเล่าเรื่องการที่พระนางจามเทวีเอาใบพลูหย่อยเข้าไปในอวัยวะเพศ ดังเห็นได้จากไม่ปรากฏในประวัติขุนหลวงวิลังคะที่ชาวบ้านเรียบเรียงขึ้น แต่จะให้ความสำคัญกับประวัติของขุนหลวงวิลังคะในช่วงบั้นปลายชีวิตแทน

ถึงจะหลีกเลี่ยงไม่เล่าเรื่องบางเรื่อง แต่คนในชุมชนแห่งนี้ก็มองว่าประวัติศาสตร์คือบทเรียนสอนใจอย่างหนึ่ง เพราะเมื่อผู้เขียนได้เขียนประวัติของหมู่บ้านร่วมกับผู้ใหญ่บ้านไพศาล ไทยใหม่ พบว่าเรื่องบางเรื่องที่เป็นเรื่องไม่ดีในหมู่บ้าน เช่น เรื่องการเข้ามาของไฟฟ้าในหมู่บ้าน ทำให้คนในชุมชนแข่งขันกันซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า จนทำให้เป็นหนี้สินและคนในหมู่บ้านต่างอิจฉาริษยากัน เพราะอยากได้ของเหมือนกับคนอื่น หรือเรื่องกองทุนเงินล้านหมู่บ้าน ที่ทำให้คนในชุมชนเป็นหนี้สิน หรือการเข้ามาของโรงเรียน แล้วทำให้ภาษาลัวะค่อยๆ หดลดคุณค่าลงไปชุมชน ทำให้เด็กรุ่นหลังไม่สามารถพูดภาษาลัวะได้อีก เป็นต้น กลับกลายเป็นเรื่องที่ผู้ใหญ่บ้านและ

ชาวบ้านอยากให้นำเสนอกลงไปในโปสเตอร์และหนังสือประวัติศาสตร์ของหมู่บ้าน เพราะมองว่าประวัติศาสตร์พวกนี้จะเป็น “บทเรียนสอนให้คนในหมู่บ้านเกิดความสามัคคี” ขึ้นมาได้ (ไพศาล ไทยใหม่; ชัชวาล ใหม่เพย, สัมภาษณ์)

ในรอบหลายปีที่ผ่านมา ชาวละแวกหรือความจริงแล้วในอดีตเรียกตนเองว่า “พะลือก” ประสบกับภาวะวิกฤตทางด้านอัตลักษณ์อย่างสูง เพราะการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่เริ่มต้นขึ้นในช่วงหลัง พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา โดยเฉพาะในช่วงหลัง พ.ศ. 2530 เป็นต้นมาที่ความเจริญเข้ามามาก จนสังคมเกิดความแตกแยกกัน และวัฒนธรรมได้เปลี่ยนไปเป็นคนเมืองแทน ด้วยเหตุนี้ชาวบ้านจึงเน้นประวัติศาสตร์และพิธีกรรมบูชาอนุสาวรีย์ขุนหลวงวิลังคะ โดยเฉพาะในช่วงตั้งแต่หลัง พ.ศ. 2550 เป็นต้นมา เพราะสามารถสร้างแรงยึดเหนี่ยวให้คนรวมกลุ่มกันได้ และชาวบ้านยังมองว่าประวัติศาสตร์จะทำหน้าที่สอนใจคนรุ่นใหม่ไม่ให้แตกแยกกัน

สรุป

ตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นจะเห็นได้ชัดว่า ถึงประวัติศาสตร์จะเป็นเรื่องของอดีต แต่ก็ยังคงส่งอิทธิพลต่อปัจจุบันไม่ในระดับใดก็ระดับหนึ่ง นับตั้งแต่การกำหนดความสัมพันธ์ของคนในชุมชนหรือระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งที่อยู่ในพื้นที่เดียวกันหรือห่างออกไปมากๆ จนยากที่จะมีโอกาสปฏิสัมพันธ์กันได้ แต่ประสบการณ์ของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์นี้เองที่ทำให้พวกเขามีความรู้สึกอ่อนไหว (sensitive) ต่อความรู้สึกของกันและกัน ซึ่งส่งผลทำให้เกิดการเลือกนำเสนอข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ หรือกระทั่งการปรับเรื่องเล่าให้มีความนุ่มนวลขึ้นหรือมีเนื้อเรื่องต่างไป จนแทบจะเรียกได้ว่าขัดกับหลักการของวิชาประวัติศาสตร์เลยก็ว่าได้

แต่ถ้าหากเราปรับมุมมองจากการศึกษาประวัติศาสตร์ที่พยายามค้นหาข้อเท็จจริงหรือความจริงในอดีตไปสู่การปรับความคิดไปสู่การศึกษาประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ในแง่มุมมองของการทำความเข้าใจกระบวนการเลือกเรื่องเล่า การนำเสนอ และการปรับเรื่องเล่าจากเรื่องหนึ่งไปสู่อีกเรื่องหนึ่งก็จะได้ความรู้และความจริงในอีกแง่มุมมองหนึ่งคือ การเขียนประวัติศาสตร์เพื่อรักษาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ และความจริงของการใช้ชีวิตกับประวัติศาสตร์ที่ยังมีลมหายใจ

รายการอ้างอิง

เอกสารภาษาไทย

- ชลธิรา สัตยาวัฒนา และคณะ. 2547. *สิทธิชุมชนท้องถิ่นมอญ: กรณีการสร้างท่อก๊าซที่มีผลกระทบต่อชุมชนมอญพื้นเมืองและชุมชนมอญอพยพที่อำเภอสังขละบุรี*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- จันทร์บูรณ์ สุทธิ และคณะ. 2532. *วันเดือนปี ชาวเขา เล่ม 1: กะเหรี่ยงโปว์ ขมุ เย้า ลัวะ และอีก้อ*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม.
- เพ็ญสุภา สุขคตะ ใจอินทร์. 2553. "ปริศนาโบราณคดี ตอนที่ 5." *มติชนสุดสัปดาห์* 31 (1580): 76.
- สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, หม่อมหลวง. 2543. "บันทึกน้ำแม่ปิง: แมคคิลวารี-ฮอลเลียท-เลอ เมย์-พระราชชายาเจ้าดารารัศมี-กรมพระยาดำรงราชานุภาพ." *วารสารเมืองโบราณ* 26 (3): 25-40.
- ศิลปากร, กรม. 2518. *ตำนานมูลศาสนา*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

เอกสารภาษาอังกฤษ

- Diffloth, Gérard. 1984. *The Dvaravati Old Mon Language and Nyah Kur (Monic language studies)*. Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.

การสัมภาษณ์

- จันทร์ เขียวพันธ์. 2555. สัมภาษณ์โดยผู้เขียน. ลำพูน: 12 สิงหาคม.
- จันทร์ เครือชุย. 2556. สัมภาษณ์โดยผู้เขียน. แม่ฮ่องสอน: 15 มกราคม.
- ชัชวาล ใหม่เพย. 2556. สัมภาษณ์โดยผู้เขียน. เชียงใหม่: 23 เมษายน.
- ธาดู ศิริสุภา. 2555. สัมภาษณ์โดยผู้เขียน. ลำพูน: 30 พฤษภาคม.
- นวล ดอยคำ. 2556. สัมภาษณ์โดยผู้เขียน. เชียงใหม่: 23 เมษายน.
- บือ ขจรศักดิ์ศรี. 2556. สัมภาษณ์โดยผู้เขียน. แม่ฮ่องสอน: 14 มกราคม.
- ปิยวดี เล่ห์แสน. 2555. สัมภาษณ์โดยผู้เขียน. ลำพูน: 13 สิงหาคม.
- ไพศาล ไทยใหม่. 2556. สัมภาษณ์โดยผู้เขียน. เชียงใหม่: 23 เมษายน.
- สวิทย์ วงษ์ศรี. 2556. สัมภาษณ์โดยผู้เขียน. ชัยภูมิ: 5 มกราคม.
- อำพล เล่ห์แสน. สัมภาษณ์โดยผู้เขียน. ลำพูน: วันที่ 13 สิงหาคม.
- เฮือง เครือชุย. สัมภาษณ์โดยผู้เขียน. แม่ฮ่องสอน: 14 มกราคม.